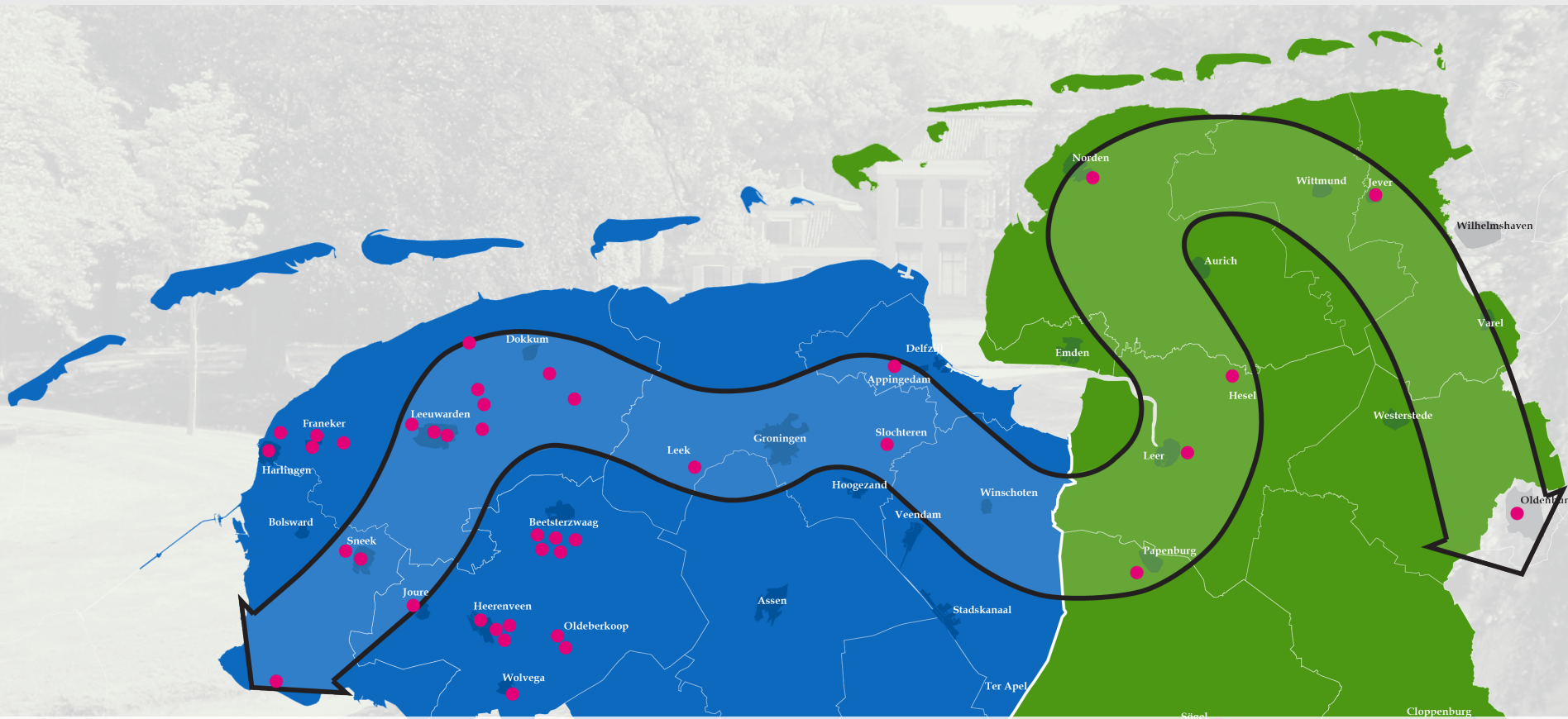

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

GROEN ERFGOED ALS VERBINDING

ELS VAN DER LAAN

STICHTING NOORDELIJKE LUSTWARANDE

WERKCONFERENTIE ARCADIAN LANDSCAPES, 2 NOVEMBER 2018

2017 STICHTING NOORDELIJKE LUSTWARANDE

2018 EUROPEES SCHIJNWERPERPROJECT

2019 BELEIDSMATIGE VERANKERING

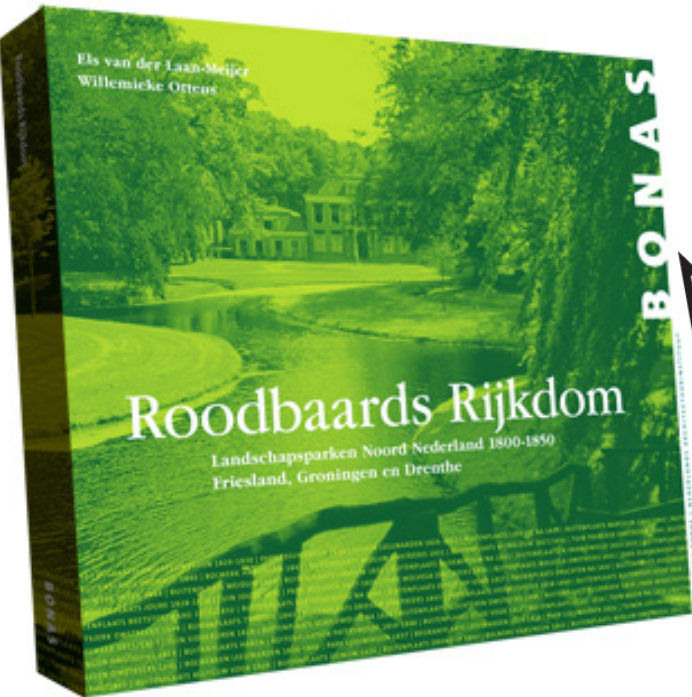
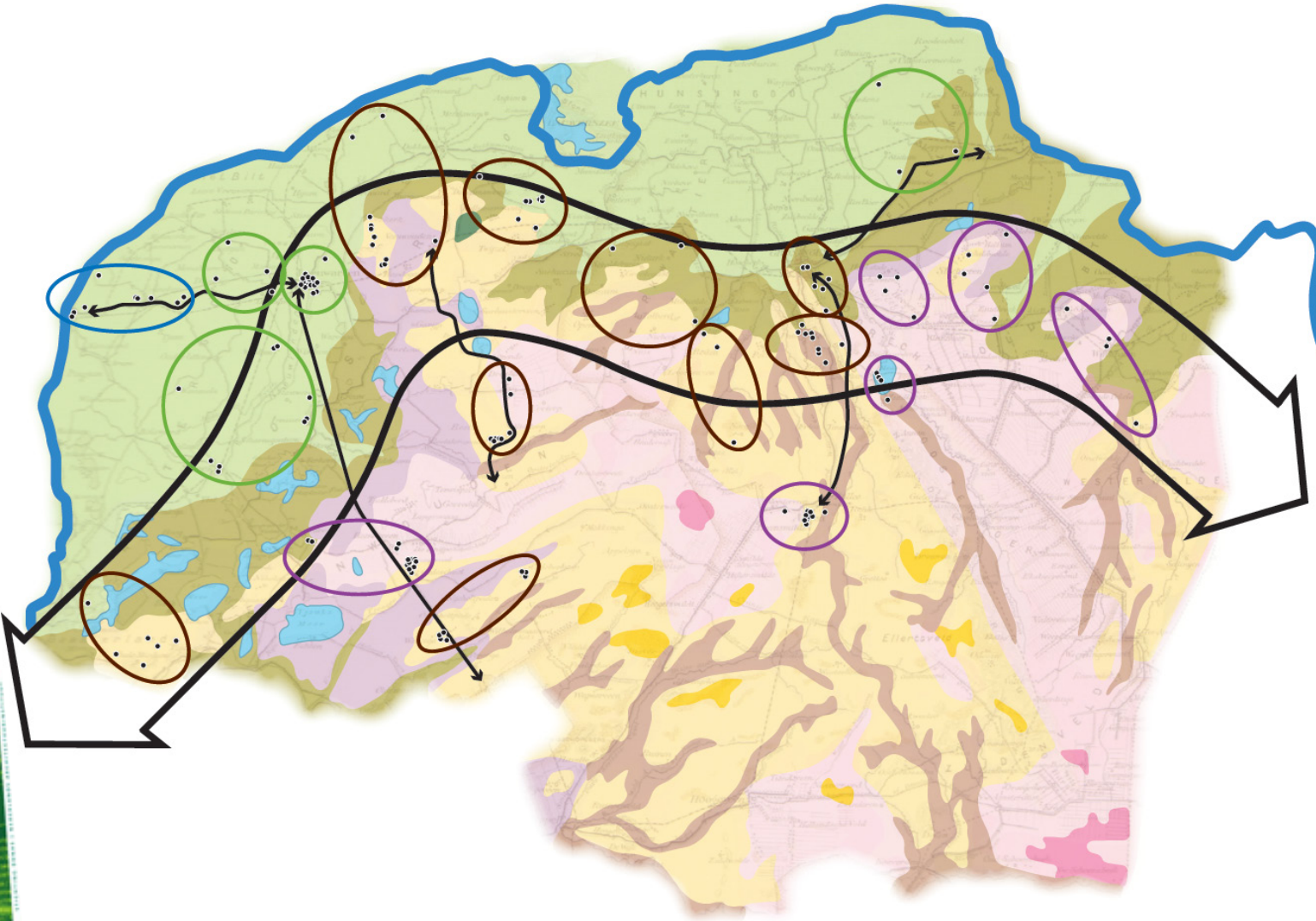
2020-2025 VAN NETWERK NAAR MERK

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

AANLEIDING

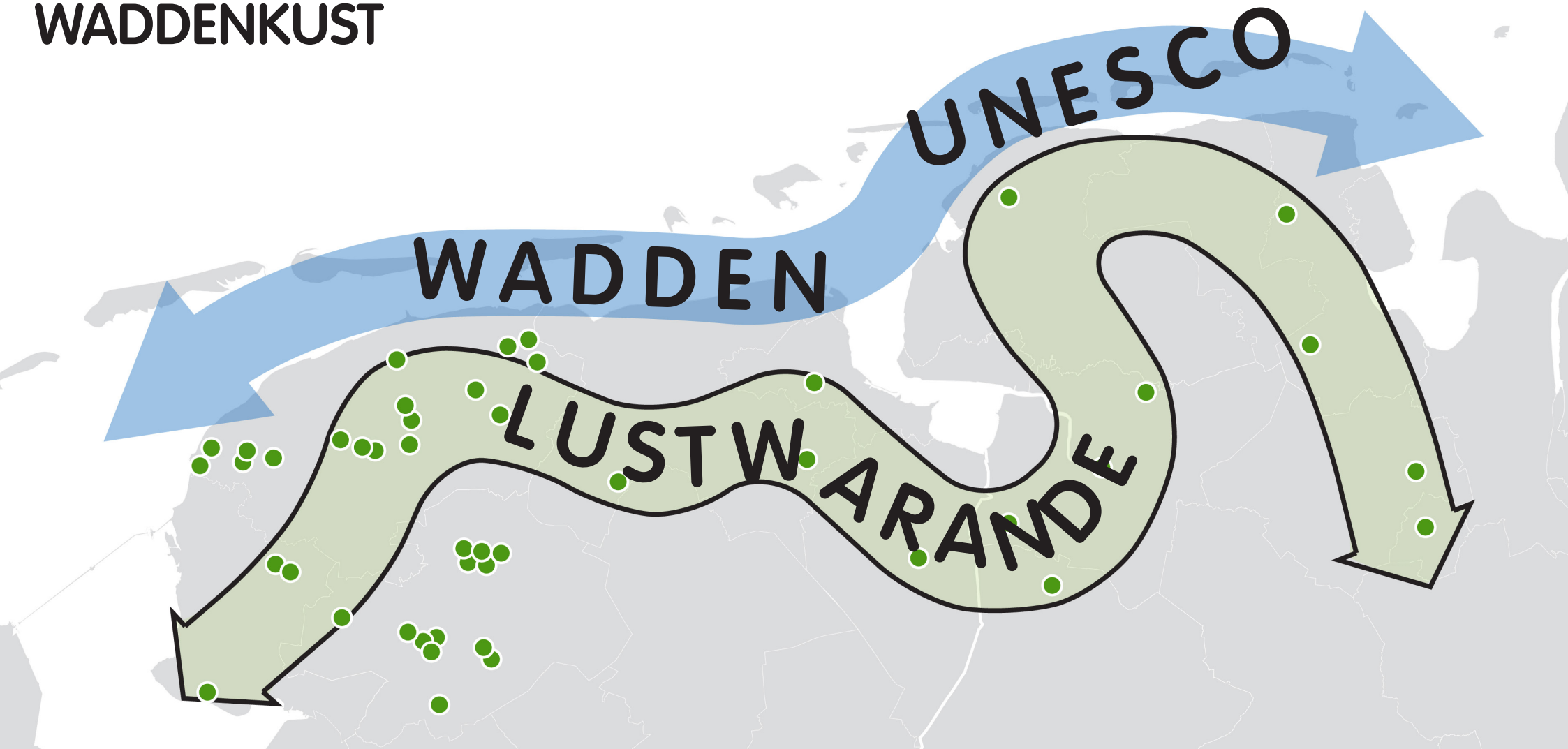
ROODBAARDS
RIJKDOM, 2012

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

BREDE GORDEL VAN GROENE PARELS AAN DE
NOORD-NEDERLANDSE EN NOORDWEST-DUITSE
WADDENKUST

DOEL

**HET BEVORDEREN VAN DE PUBLIEKE EN DAARMEE
MAATSCHAPPELIJKE AANDACHT EN
BELANGSTELLING VOOR LANDGOEDEREN MET
BIJBEHORENDE LANDSCHAPPEN, PARKEN EN TUINEN
IN NOORD-NEDERLAND EN NOORDWEST-DUISTLAND**

KASTEEL & BUITENPLAATS

DECEMBER 2016 | JAARGANG 18 | NR. 55

IN DEZE UITGAVE

ERFGOEDBEZITTERS LOBBYEN HET BEST! | METEN IS WETEN, BELEVEN
OOK | REGIONALE RELATIES VAN DE NOORDELIJKE LUSTWARANDE

> ONTWERPTEKENING VAN FRAEYLEMABORG UIT 1802, NIET
GESCHIEDT, TOEGESCHREVEN AAN GEORGI ANTONIUM BLUM. VIA: BEELD-
BANK GROENINGER ARCHIEVEN, NL-GINGRA_417_1802.1

kreeg de wandeling hier een betekenis als 'belevingspad'. Zo werd over het knooppunt van de drie uitlopers van de Slangerivier een driepuntbrug aangelegd waarop drie paden aansluiten. Het werd mogelijk een verrassende rondwandeling in dit deel van het park te maken, die bovendien aansloot op het noordelijk deel van de aanleg. Net als bij Lütetsburg werd door middel van zichtlijnen de omgeving betrokken in het ontwerp. Zo had men vanaf de berg vrij zicht op de kerktoren van Slochteren. Blum gebruikte ook andere methoden om de omgeving bij het park te betrekken. Zo maakte hij in zijn ontwerp ruimte voor de invulling van gebogen graanvelden, een gewas dat in de omgeving volop verbouwd werd.

AANZIEN EN NAVOLGING

Beide borgheren kunnen beschouwd worden als pioniers in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland als het gaat om de ruimtelijke vertaling op hun grondbezit van nieuwe ideeën op het grensvlak van kunst, natuur, filosofie en wetenschap. Hun voortrekkersrol betrof niet alleen de uitgestrekte wandelparken aangelegd in de landschapstijl, maar bijvoorbeeld ook hun bosbouwactiviteiten. Dominee J. Craandijk schreef in 1879 tijdens een van zijn wandelingen door Nederland vol eerbied over de bosgronden die door De Sandra Veldman waren aangelegd: "Kunnen wij niet van euwenheugend hout spreken in het uitgestrekte bosch, dat voor nog geen honderd jaar uit zijn verdedering weggebeurd, toch zouden wij genoeigd zijn, dien naam te geven aan het kloeke, forsche hout rondom en achter den brug [...]".¹⁸ Ook van Edzard Moritz Zu Inn- en Knipphausen is bekend dat hij dankzij zijn kennis op het gebied van dendrologie en bosbouw grote invloed had op de ontwikkeling en het aanzien van het huidige cultuurlandschap van Oost-Friesland.¹⁹

TOT SLOT: NAVOLGING ONDERZOEK

We staan niet alleen in onze belangstelling voor de Fraeylemaborg en Lütetsburg. De Groninger kunstenaar Anco Wigboldus (1900-1983) heeft ons op dit pad geleid, dankzij de prachtige vogelvluchtperspectieven die hij onder andere maakte van de Fraeylemaborg en Lütetsburg. Op basis van historisch kaart- en beeldmateriaal, gesprekken met eigenaren en uitgebreide studies in het veld, tekende hij gedetailleerde impressies van de verschillende tijdstippen die loog en park hebben gekend. Zijn oeuvre omvat tekeningen van kastelen en hun parken uit onder meer Nederland, Duitsland, Frankrijk, België en Engeland en geeft daarmee niet alleen blijk van de veranderingen van tijdsgedeeft die deze ensembles hebben doorgemaakt, maar ook van de noodzaak om over grenzen heen te kijken. Wigboldus werd door de Duitse kunsthistoricus Udo von Alvensleben, die via huwelijk verwant was aan de familie Zu Inn en Knipphausen,

geïntroduceerd in het netwerk van de Duitse adel.²⁰ Von Alvensleben gebruikte de impressies van Wigboldus in zijn studies en publicaties over (Duitse) buitengoederen en hun bijbehorende tuinen. Hij promoveerde op de *Herrenhäuser Gärten* in Hannover (een belangrijk complex van barokke tuinen) en van zijn hand verschenen diverse publicaties over de Duitse adel, hun kastelen en parken.²¹ Binnen dit oeuvre neemt zijn kroniek over Lütetsburg een bijzondere plek in. Wanneer we terugkeren op onze verwondering over de regionale relaties tussen (Noord-)Nederland en (Noordwest-)Duitsland is de vergelijking tussen Von Alvensleben en zijn Nederlandse collega-kunsthistoricus Henri van der Wijck al snel te maken. Van der Wijck promoveerde op het onderwerp van de Nederlandse buitenplaats (beschouwd als ensemble van huis, park en omliggende landschap) en was daarmee een pionier in het onderzoek naar buitenplaatsen in Nederland. En hoewel Van der Wijck niet zoals Von Alvensleben direct verwant was aan de eigenaren, had

ook hij een bijzondere band met de Fraeylemaborg, getuige de postuum verschenen publicatie *Herinneringen aan een Groningse buitenplaats: Fraeylemaborg bij Slochteren*.²² De nadruk die Von Alvensleben in zijn onderzoek en publicaties legde op de relatie tussen mens en park en de aandacht die Van der Wijck vroeg voor het ensemble van de buitenplaats en de relatie met het omliggende landschap zijn nog altijd actueel én vragen om navolging, waarbij echter ook uitdrukkelijk over de landgrenzen heen gekeken moet worden. Zoals Anco Wigboldus al in 1946 schreef is het onderzoek naar grensoverschrijdende regionale relaties ook van belang voor de versterking van de lokale kennis: "Door deze levendige verbanden met Oost-Friesland werd voor mij de historie van de eigen provincie belangrijker."²³ In de geest van Wigboldus, Van der Wijck en Von Alvensleben is het tijd om de connectie in de collectie van landschapsparken in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland te versterken en weer beleefbaar en bereikbaar te maken, zodat de negentiende-eeuwse wandeling langs de tuinsieraden van het noorden opnieuw gemaakt kan worden! ■

18 A. Wigboldus, *Huizen en parken der Wälder* (Assen 1961), p. 53-56 en 78-99.
19 De voor informatie over de von Alvensleben: <http://www.alvensleben.de/index.php/personen/von-alvensleben-johanna-maria-von-34-1821-1855-matthias-24-1840-walt-bismarck-1871-1902-matthias-24>
20 H.A.M. van der Wijck, *Herinneringen aan een Groningse buitenplaats: Fraeylemaborg bij Slochteren* (Hilversum aan de Rijn 2006). De vijf overblijven in 2005 heeft Van der Wijck diverse artikelen gepubliceerd die op een publicatie lagen te wachten. De publicatie die hier voor ogen had over de Fraeylemaborg heeft hij met karren volbracht, wel in het eerste voorbode deel in deze uitgave uitgebracht.
21 Wigboldus 1961, Woord vooraf.

advertentie

MAKELAARS EN TAXATEURS O.Z.
VOOR BIJZONDERE KASTELEN EN BUITENPLAATSEN

Deskundig en advies bij:
• Aan / verkoop
• Aan / verhuur
• Taxatie en waardering

Informeer vrijblijvend naar onze voorwaarden en tarieven.

ALARD VAN DER VARST
MAKELAARS & TAXATEURS O.Z.

T +31 (0)629 43 70 44 - WWW.A.LARDVANDERVARST.NL

Ithaka
Prijs & Stipendium

2017 STICHTING NOORDELIJKE LUSTWARANDE

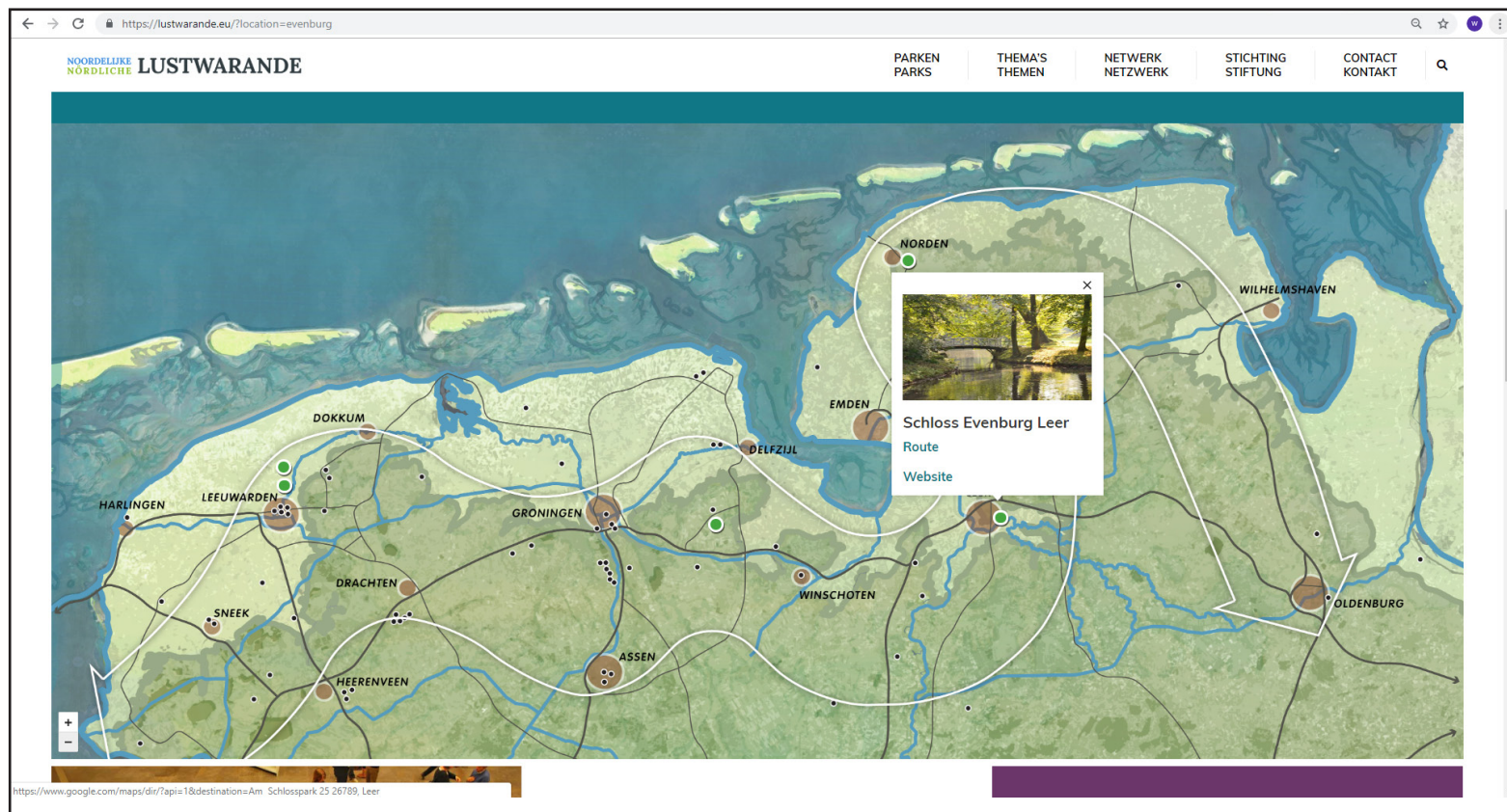
2018 EUROPEES SCHIJNWERPERPROJECT

2019 BELEIDSMATIGE VERANKERING

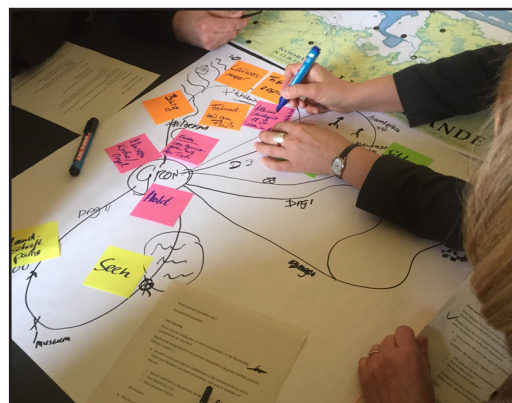
2020-2025 VAN NETWERK NAAR MERK

ACTIVITEITEN 2018

- WEBSITE
- DIGITALE KAART
- VRIENDEN
- NIEUWSBRIEF
- JAARLIJKSE NETWERKDAG

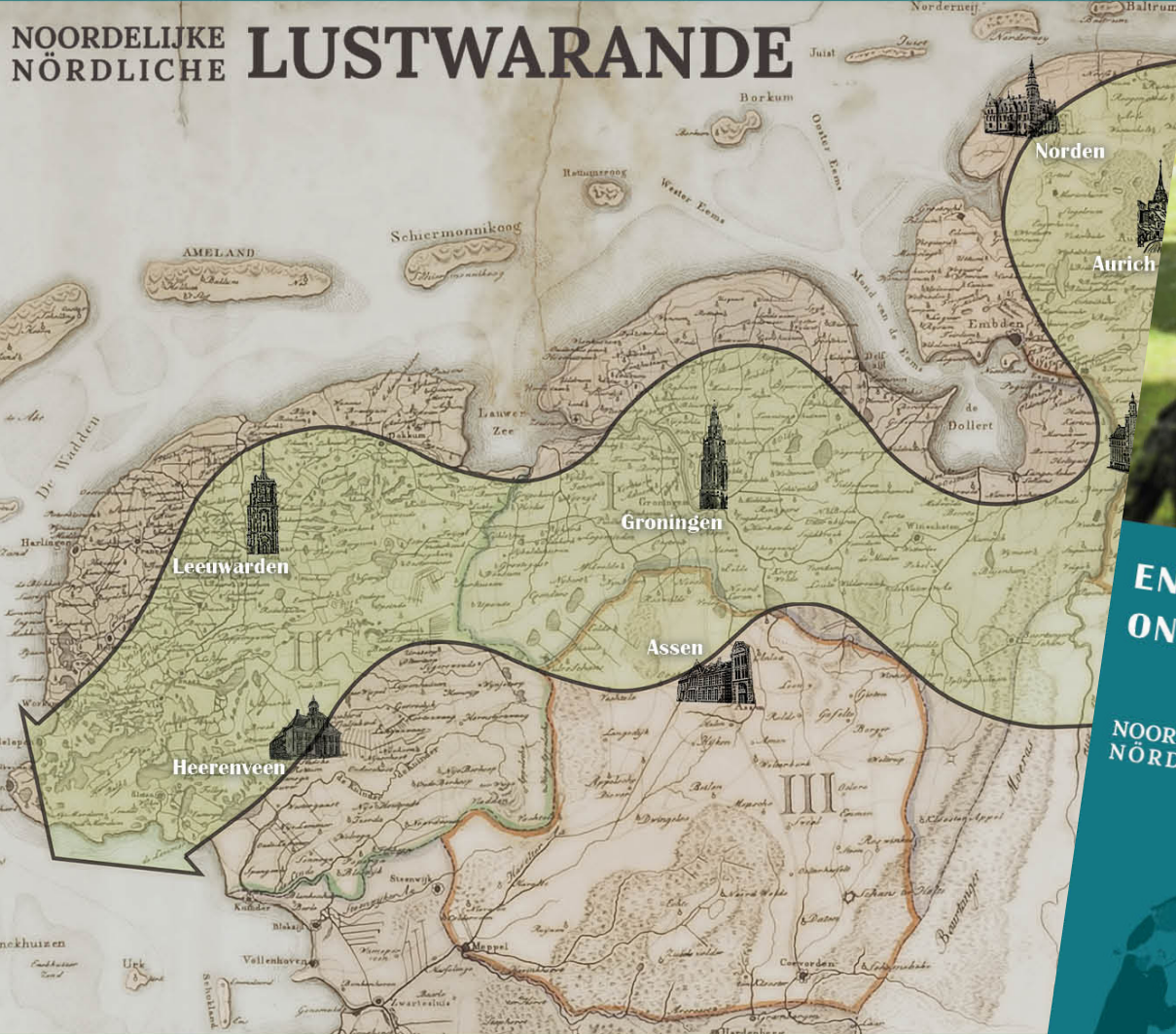

2018
EUROPEAN YEAR
OF CULTURAL
HERITAGE
#EuropeForCulture

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

ENTDECKEN SIE DIE
ONTDEK DE

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE LUSTWARANDE

Bezoek de historische parken en tuinen
Besuchen Sie die historischen Parks und Gärten

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie Drenthe

1. TOONAANGEVENDE TUINARCHITECTUUR
2. STEENHUIZEN EN STINZENPLANTEN
3. HISTORISCHE PARKSTEDEN EN PARKEN IN EEN HISTORISCH LANDSCHAP
4. WEIDSE WATERRIJKE WADDENLAND
5. WEB VAN WATERWEGEN
6. ROMANTIEK VAN HET RIJKE NOORDEN

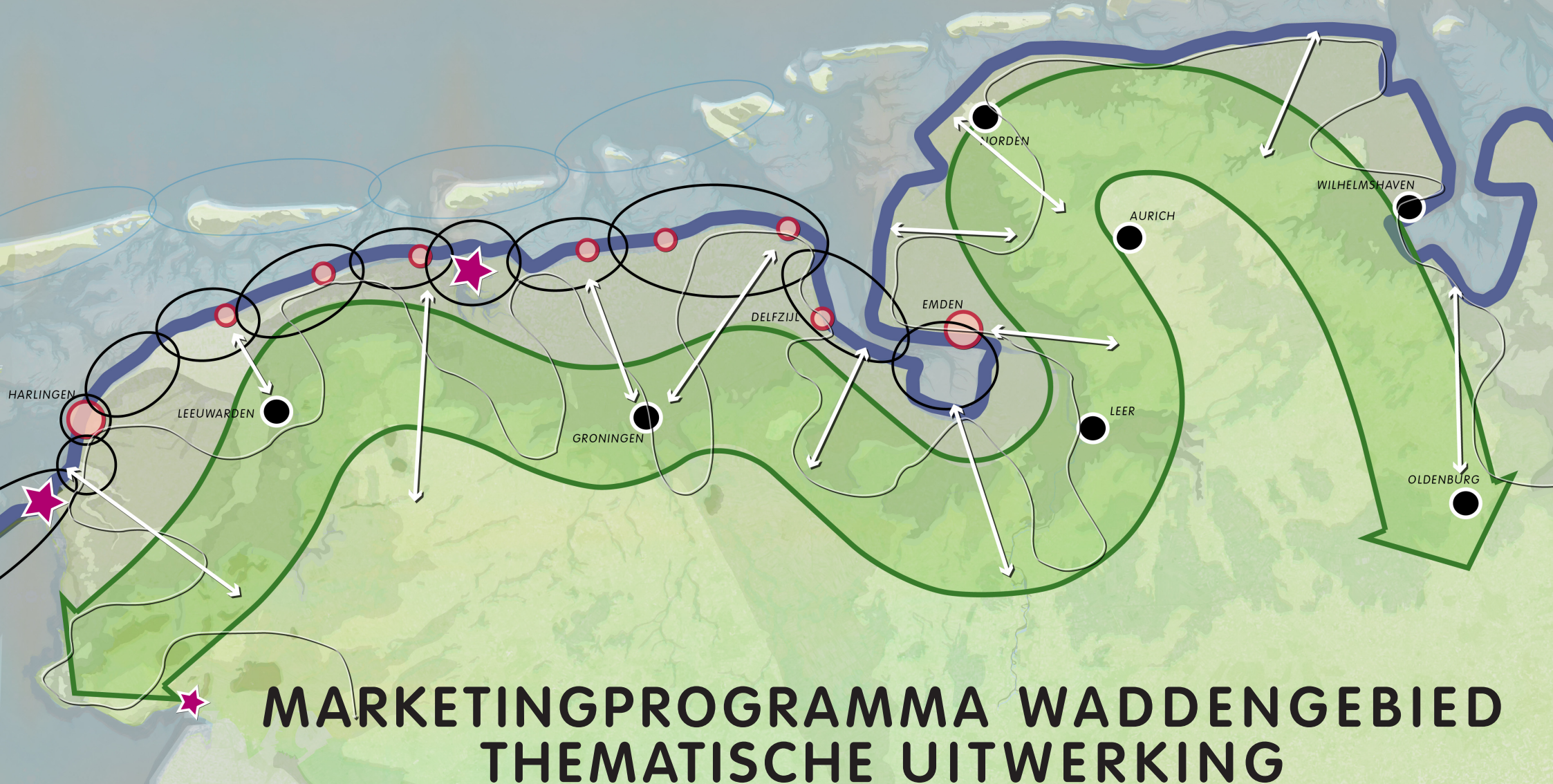

ZES THEMALIJNEN: KENNISVERDIEPING & NETWERKPROJECTEN

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

ROUTES, VERHALEN, VOORZIENINGEN

MARKETINGPROGRAMMA WADDENGEBIED
THEMATISCHE UITWERKING

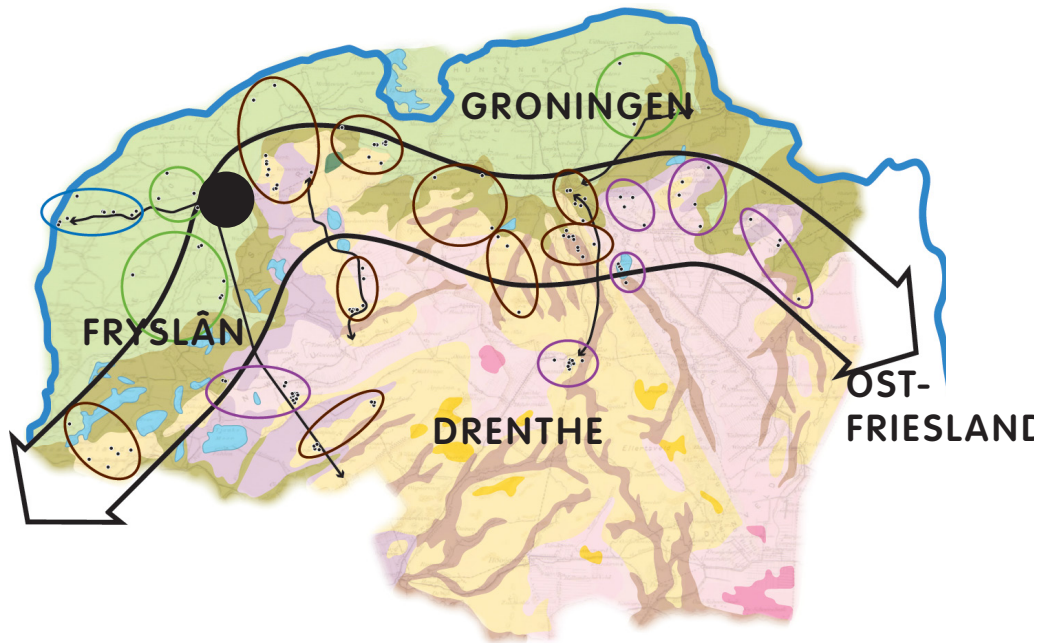

2017 STICHTING NOORDELIJKE LUSTWARANDE

2018 EUROPEES SCHIJNWERPERPROJECT

2019 BELEIDSMATIGE VERANKERING

2020-2025 VAN NETWERK NAAR MERK

LOKAAL

REGIONAAL

INTERREGIONAAL

PROVINCIAAL/ NATIONAAL
& INTERNATIONAAL

SCHAKELEN TUSSEN VERSCHILLENDE SCHAALNIVEAUS

HERBESTEMMING
STANIA STATE

GROEN EN ROOD

VERBINDEN

- INTERDISCIPLINAIR
- GEBIEDSGERICHT

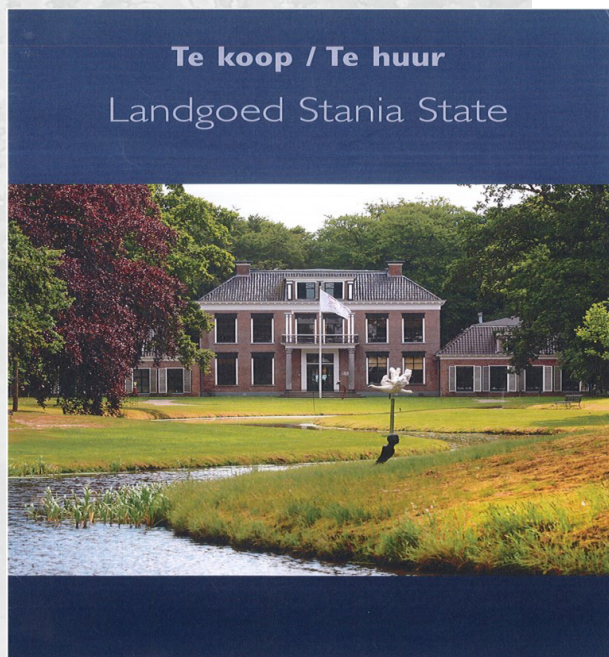
VERSTERKEN & VITALITEIT

- BELEVING EN GEBRUIK
- TOEKOMSTBESTENDIG

VERMARKTEN

- GROEN ERFGOED WAARDECREATIE
- PUBLIEKSBEREIK

MAJEURE OPGAVE

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

NETWERKPROJECT

THEMALIJN: STEENHUIZEN EN STINZENPLANTEN

2017 STICHTING NOORDELIJKE LUSTWARANDE

2018 EUROPEES SCHIJNWERPERPROJECT

2019 BELEIDSMATIGE VERANKERING

2020-2025 VAN NETWERK NAAR MERK

NOORDELIJKE
NÖRDLICHE

LUSTWARANDE

VAN NETWERK NAAR MERK

DOEL

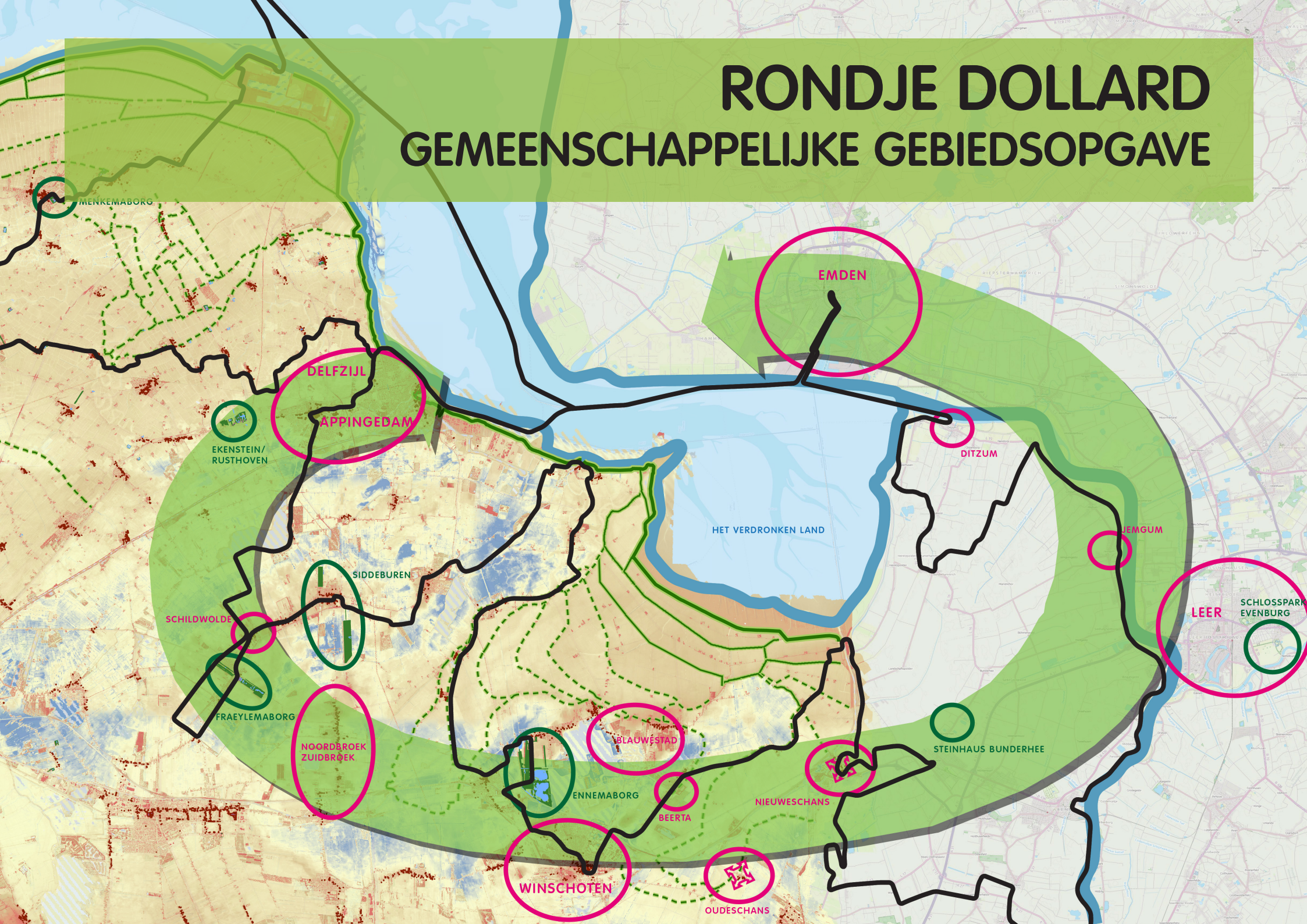
**UNICITEIT VAN HET CULTUURLANDSCHAP MET DE
GROENE PARELS**

**BELANG VOOR DONATEURS, BEDRIJFSLEVEN
(INVESTEERDERS)**

SOCIAAL MAATSCHAPPELIJKE BETEKENIS

RONDJE DOLLARD

GEMEENSCHAPPELIJKE GEBIEDSOPGAVE

Verbindende
kracht

Leefomgeving

Instand-
houding

- TOEGANKELIJKHEID
- VRIJWILLIGERS
- RELATIE ERFGOED EN LANDSCHAP
- HERBESTEMMEN
- VERDUURZAMING